

Ekim Devrimi'nin dördüncü yıldönümü*

Vladimir İlyiç Lenin

25 Ekim'in (7 Kasım) dördüncü yıldönümü yaklaşıyor.

Bu büyük gün bizden uzaklaştıkça, Rusya'daki proleter devriminin önemini daha berrak bir biçimde görüyor ve bir bütün olarak çalışmalarımızın pratik deneyimleri hakkında daha da derinlemesine düşünüyoruz.

Çok kısaca ve dolayısıyla çok eksik ve kaba bir özetle, bu önem ve deneyim aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Rusya'daki devrimin doğrudan ve acil amacı, bir burjuva demokratikti; başka bir deyişle, ortaçağcılığın kalıntılarını yerle bir edip tamamen temizlemek, Rusya'yı bu barbarlıktan, bu utançtan kurtarmak ve ülkemizde her türlü kültür ve ilerlemenin önündeki bu devasa engeli ortadan kaldırmaktı.

Ve bu temizliği yüz yirmi beş yılı aşkın süre öncesindeki büyük Fransız Devrimi'ne kıyasla daha büyük bir kararlılıkla ve çok daha hızlı, cesur ve başarılı bir biçimde ve kitleler üzerindeki etkileri açısından da, çok daha geniş ve köklü bir biçimde gerçekleştirmiş olmakla haklı bir gurur duyabiliriz.

* Lenin'in 14 Ekim 1921'de yaptığı bu konuşmanın metni daha sonra 18 Ekim tarihinde *Pravda* gazetesinde yayınlanmıştır. Buradaki çeviri, Lenin'in Toplu Yapıtlarının İngilizce versiyonundan İşil Demirakin tarafından yapılmıştır. (V.I.Lenin, *Collected Works*, c. 33, s. 51-59, Progress Publishers, Moskova, 1976.)

Devrimci Marksizm

Gerek anarşistler, gerekse küçük burjuva demokratları (başka bir deyişle, bu enternasyonal sosyal tipin Rusya'daki karşılıkları olan Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler), burjuva-demokratik devrim ve sosyalist (yani, proleter) devrim arasındaki ilişki hakkında inanılmayacak kadar çok gereksiz yere zırvalamışlardır ve zırvalamaya devam etmektedirler. Son dört yıl bu nokta konusunda Marksizm yorumumuzun ve önceki devrimlerin deneyimlerinden çıkarımlarımızın doğru olduğunu tamamıyla ispat etmiştir. Burjuva-demokratik devrimi daha önce kimsenin yapamadığı biçimde *sonuna kadar götürdük*. Sosyalist devrimin burjuva-demokratik devriminden Çin Seddi'yle ayrıldığını ve aynı zamanda (son tahlilde) *ancak mücadelenin* ne kadar ilerleyeceğimizi, bu büyük ve yüce görevin hangi kısımlarını tamamlayabileceğimizi ve zaferlerimizi kalıcı kılmakta ne kadar başarılı olacağımızı belirleyeceğini bilerek; bilinçli, emin ve şaşmaz adımlarla sosyalist devrime doğru *ilerliyoruz*. Bunu zaman gösterecektir. Ancak daha şimdiden toplumun sosyalist dönüşümü yolunda muazzam şeylerin – özellikle de bu yıkılmış, tükenmiş ve geri kalmış ülke için muazzam şeylerin – yapıldığını görüyoruz.

Ne var ki, önce devrimimizin burjuva-demokratik içeriği hakkında söyleyeceklerimizi bitirelim. Marksistler bunun ne anlama geldiğini anlamalıdır. Açıklamak üzere, bir kaç çarpıcı örneği ele alalım.

Devrimimizin burjuva-demokratik içeriği, ülkenin toplumsal ilişkilerinin (sisteminin, kurumlarının) ortaçağcılık, serflik ve feodaliteden temizlenmesidir.

1917'ye kadar Rusya'da serflikin başlıca tezahürleri, ayakta kalan kısımları ve kalıntıları nelerdir? Monarşi, toplumsal zümre sistemi, büyük toprak sahipliği ve toprak mülkiyeti, kadınların durumu, din ve ulusların baskı altında tutulması. Bu Augias ahırlarından istediğinizi ele alın (bu arada belirtelim ki bunlar çok daha gelişmiş olan devletler *kendi* burjuva-demokratik devrimlerini yüz yirmi beş yıl, iki yüz elli yıl ve hatta daha da öncesinde [İngiltere'de 1649'da] gerçekleştirdiklerinde büyük oranda temizlenmeden kalmıştır): bu Augias ahırlarından herhangi birine bakın, bunları tamamen temizlediğimizi göreceksiniz. 25 Ekim (7 Kasım) 1917'den Kurucu Meclis'in dağıtıldığı 5 Ocak 1918'e kadar sadece *on haftalık* bir sürede, burjuva demokratlar ile liberaller (Kadetler) ve küçük burjuva demokratlar (Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler) tarafından iktidarda buldukları *sekiz aylık süre boyunca* bu alanda başarılanlardan bin kat fazlasını başardık.

O korkaklar, lafazanlar, kendini beğenmiş Narkissoslar ve küçük Hamletler tahta kılıçlarını savurup durdular; ancak Monarşiyi bile yıkmadılar! Biz tüm o monarşist pislikleri eşi benzeri görülmemiş biçimde temizledik. Britanya, Fransa ve Almanya gibi en ileri ülkelerin bile günümüze kadar kalıntılarından tam anlamıyla kurtulamadığı o köhne yapıdan, toplumsal zümre sisteminden geriye ayakta tek taş, tek tuğla bile bırakmadık. Toplumsal zümre sisteminin derinlere uzanmış köklerini yani toprak mülkiyeti sisteminde feodalitenin ve serflikin

kalıntılarını son haddine kadar söküp attık. Büyük Ekim Devrimi'nin getirdiği tarım reformunun sonuçlarının “uzun vadede” ne olacağına dair bazılarının (ki yurtdışında böyle tartışmalara girmek isteyecek çok sayıda kalem erbabı, Kadet, Menşevik ve Sosyalist-Devrimci bulunmaktadır) “iddiaları” olabilir. Şu anda bu türden tartışmalarla zaman kaybetmeye niyetimiz yok, çünkü bunu ve beraberinde getireceği diğer tartışmaları mücadele içinde sonuçlandıracağız. Ancak bizler birkaç hafta içinde toprak sahiplerini tüm gelenekleri ile birlikte Rus topraklarından tamamen silip süpürürken, küçük burjuva demokratların, serflik geleneğinin emanetçileri olan toprak sahipleri ile sekiz ay boyunca “uzlaşmış” olduğu gerçeği reddedilemez.

Dini veya kadınların haklarından yoksun bırakılmasını veya Rus olmayan ulusların ezilişini ve eşitsizlikleri düşünün. Bunların tamamı burjuva-demokratik devrimin sorunlarıdır. Aşağılık küçük burjuva demokratları sekiz ay boyunca bunlardan bahsettiler. Dünyanın en ileri ülkelerinin *tekinde* bile *bu* sorunlar *burjuva-demokratik* çizgilerde *tam* anlamıyla çözülememiştir. Ülkemizde ise bunlar Ekim Devrimi'nin düzenlemeleriyle tamamen çözülmüştür. Dine karşı ciddi biçimde mücadele ettik ve ediyoruz. Rus olmayan *tüm* uluslara *kendi* cumhuriyetlerini ya da özerk bölgelerini verdik. Rusya'da artık kadınların haklardan alçakça, aşağılıkça, iğrenççe yoksun bırakılması ya da cinsiyetler arası eşitsizlik, feodalitenin ve ortaçağcılığın o mide bulandırıcı kalıntısı mevcut değildir; oysa bunlar istisnasız dünyadaki diğer tüm ülkelerde tamahkâr burjuvaziyle idraksiz ve korkak küçük burjuvazi tarafından sürekli yenilenmektedir.

Bunların tamamı burjuva-demokratik devriminin içeriğini oluşturmaktadır. Bundan yüz elli ve hatta iki yüz elli yıl öncesinde, o devrimin (ya da her birini genel bir tipin ulusal varyasyonları olarak düşünecek olursak, o devrimlerin) ilerici önderleri, insanlığı ortaçağ imtiyazlarından, cinsiyet eşitsizliğinden, şu veya bu dine (ya da “dini *fikir*lere”, genel anlamıyla “kilise”ye) devletçe tanınan imtiyazlardan ve ulusal eşitsizliklerden kurtarmaya söz vermiştir. Söz verilmiştir ancak tutulmamıştır. Sözlerini tutamamışlardır, çünkü “kutsal özel mülkiyet hakkına” duydukları “saygı” onları engellemiştir. Proleter devrimimiz bu melun saygı ile, yani kendinden üç kat daha melun ortaçağcılığa ve “kutsal özel mülkiyet hakkı”na duyulan saygı ile malûl değildi.

Ancak Rusya halkları için burjuva-demokratik devrimin kazanımlarını pekiştirmek amacıyla daha ileri gitmeliydik ve gittik de. Burjuva-demokratik devrimin sorunlarını esas ve gerçekten *proleter*-devrimci, sosyalist çalışmalarımızın bir yan ürünü olarak, bu yolda ilerlerken çözdük. Biz her zaman reformların devrimci sınıf mücadelesinin bir yan ürünü olduğunu söyledik. Burjuva-demokratik reformların proleter yani sosyalist devrimin bir yan ürünü olduğunu söyledik ve yaptıklarımızla bunu kanıtladık. Bu arada Kautsky'ler, Hilferding'ler, Martov'lar, Çernov'lar, Hillquit'ler, Longuet'ler, MacDonald'lar, Turati'ler ve “İkibuçukuncu” Marksizmin diğer kahramanları burjuva-demokratik ve prole-

Devrimci Marksizm

ter-sosyalist devrimler arasındaki *bu* ilişkiyi anlama kapasitesine sahip değildi. İlki ikincisine doğru gelişir, dönüşür. İkincisi, ilerlerken, ilkinin sorunlarını çözer. İkincisi ilkinin eserini pekiştirir. Mücadele ve ancak mücadele ikincisinin ilkini aşma konusunda ne kadar başarılı olabileceğini belirler.

Sovyet sistemi, bir devrimin diğerine doğru nasıl gelişip dönüştüğünün en canlı kanıt ya da tezahürlerinden biridir. Sovyet sistemi işçiler ve köylüler için azami demokrasi sağlar; aynı zamanda *burjuva* demokrasisinden kopuşu ve *yeni*, çığır açıcı bir demokrasi *türünün*, yani proleter demokrasisinin ya da proletarya diktatörlüğünün yükselişini imler.

Bırakın can çekişen burjuvazinin ve bunu peşi sıra izleyen küçük burjuva demokrasisinin domuzlarıyla sokak itleri, Sovyet sistemimizi inşa ederkenki geri adımlarımız ve hatalarımız için başımıza beddua, küfür ve alay yağdırsınlar. Bizler, sayısız hata yapmış ve yapmakta olduğumuzu ve sayısız geri adımdan çektiğimiz cefayı bir an bile unutmuyor değiliz. Eşi benzeri görülmemiş *tipte* bir devlet yapısını inşa etme gibi dünya tarihinde çok yeni bir alanda geri adımlar ve hatalardan kaçınmak ne mümkün! Geri adımlarımızı ve hatalarımızı düzeltmek ve Sovyet ilkelerinin mükemmellikten hâlâ çok uzak olan pratiğe uygulanmasını iyileştirmek için azimle çalışacağız. Ancak bir Sovyet devletinin inşasına *başlama* ve bu sayede dünya tarihinde yeni bir çağa, tüm kapitalist ülkelerde ezilen, ancak her yerde yeni bir yaşama, burjuvaziye karşı zafere, proletarya diktatörlüğüne, insanlığın sermayenin ve emperyalist savaşların boyunduruğundan kurtarılmasına doğru yürüyen yeni bir sınıfın iktidar çağına *öncülük etme* talihinin bize düşmesinin haklı gururunu duyuyoruz.

Emperyalist savaşlar ve günümüzde tüm dünyayı egemenliği altına almış finans kapitalin uluslararası politikası – ki bu *kaçınılmaz* olarak yeni kapitalist savaşlara neden olacak, kaçınılmaz olarak ulusların ezilmesinin, talanın, eşkıyalığın ve bir avuç “ileri” güç tarafından zayıf, geri ve küçük ulusların boğazlanmasının aşırı derecede yoğunlaşmasına neden olacak bir politikadır – meselesi; işte bu mesele, 1914’ten bu yana dünyanın tüm ülkelerindeki her türlü politikanın kilit taşı olmuştur. Bu milyonlarca insan için bir ölüm kalım meselesidir. Burjuvazinin hazırlamakta ve kapitalizmin göz göre göre üretmekte olduğu bir sonraki emperyalist savaşta (1914–1918 savaşında ve halen sürmekte olan tamamlayıcı karakterde “küçük çaplı” savaşlarda öldürülen 10 milyon insan yerine bu defa) 20 milyon insanın katledilip katledilmeyeceği meselesidir. Kapitalizmin sürmesi halinde kaçınılmaz olan bu bir sonraki savaşta, (1914-1918’de sakat bırakılmış 30 milyon insan yerine bu defa) 60 milyon insanın sakat bırakılıp bırakılmayacağı meselesidir. Bu meselede de, Ekim Devrimimiz dünya tarihinde yeni bir çığır açmıştır. Burjuvazinin uşakları ve yaltakçıları (Sosyalist-Devrimciler ile Menşevikler ve dünyanın dört bir yanındaki sözde “sosyalist” küçük burjuva demokratları) “emperyalist savaş iç savaşa dönüştürün” sloganımızla alay ettiler. Ancak bu sloganın *hakikat* – nahoş, kaba, çıplak ve insafsız olmakla beraber en ince şovenist ve pasi-

fist yalanlar dünyası karşısında tek *hakikat* – olduğu kanıtlandı. O yalanlar ortaya çıkıyor. Brest barışının iç yüzü belli oldu. Ve her geçen gün, Brest barışından da beter bir barışın – Versailles barışının – anlamı ve sonuçları tüm acımasızlığıyla ortaya çıkıyor. Son savaş ve yaklaşmakta olan savaş üzerine kafa yoran milyonlar, *Bolşevik bir mücadele ve Bolşevik bir devrim olmaksızın* emperyalist savaş ve kaçınılmaz olarak emperyalist savaşı üreten emperyalist barıştan (eski yazım kuralları hâlâ geçerli olsaydı, *mir* sözcüğünü iki anlamını da verecek biçimde yazardım)* kaçmanın olanaksızlığına dair gaddar ve değişmez hakikati yani bu cehennemden kaçışın olmadığını giderek açık bir biçimde görüyorlar.

Bırakın burjuvazi ile pasifistler, generaller ile küçük burjuvazi, kapitalistler ile darkafalılar, dindar Hıristiyanlar ile İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonallerin silahşorları o devrime karşı öfkelerini kussunlar. Hiçbir küfür, iftira ve yalan seli bunların yüzlerce, binlerce yıldır ilk defa kölelerin köle sahipleri arasındaki savaşa açıkça şu sloganla yanıt vermiş olduğu tarihi gerçeğini saklamalarını sağlayamayacaktır: “Köle sahipleri arasında ganimetleri paylaşmak için yapılan bu savaş, tüm uluslardan kölelerin tüm uluslardan köle sahiplerine karşı savaşına dönüştürün.”

Yüzlerce, binlerce yıldır ilk kez bu slogan belirsiz ve çaresiz bir bekleyişten açık ve kesin bir siyasi programa ve proletarya liderliğinde milyonlarca ezilenin başlattığı etkin bir mücadeleye dönüşmüştür; proletaryanın ilk zaferine, savaşın ortadan kaldırılması ve sermayenin kölelerine, ücretli işçilere, köylülere ve emekçilere bedel ödeterek barış ve savaş yapan burjuvaziye, farklı ulusların birleşmiş burjuvazisine karşı tüm ülkelerin işçilerinin birleştirilmesi mücadelesinde ilk zafere dönüşmüştür.

Bu ilk zafer, *henüz nihai zafer değildir* ve Ekim Devrimimizle akıl almaz zorluklar ve sıkıntılar pahasına, emsalsiz cefalar pahasına ve kendi payımıza bir dizi ciddi başarısızlık ve hatayla birlikte elde edilmiştir. Geri kalmış bir halkın tek başına dünyanın en güçlü ve en gelişmiş ülkelerinin emperyalist savaşlarını başarısızlıklara uğramadan ve hata yapmadan boşa çıkarması nasıl beklenebilir ki! Hatalarımızı teslim etmekten korku duymuyoruz ve bunları düzeltmesini öğrenmek için soğukkanlılıkla inceleyeceğiz. Ancak önemli olan; yüzlerce, binlerce yıldır ilk kez köle sahipleri arasındaki savaşa, kölelerin tüm köle sahiplerine karşı yönelmiş köleler devrimiyle “yanıt verme” sözünün *eksiksiz yerine getirilmiş* ve tüm zorluklara rağmen yerine getirilmekte olmasıdır.

Biz başlangıcı yaptık. Ne zaman, hangi gün ve saatte, hangi ülkelerin proleterlerinin bu süreci tamamlayacağı önemli değil. Önemli olan buzun kırılmış, yolun açılmış ve yönün gösterilmiş olmasıdır.

Beyler, tüm ülkelerin kapitalistleri, “yurt savunmasına” dair riyakâr gösterinize

* Rusçada, *mir* sözcüğü iki anlama gelmektedir (dünya ve barış) ve eski kurallara göre iki ayrı yazımı bulunmaktadır. (*Toplu Yapıtlar*’ın İngilizce basımında çevirmenin notu).

Devrimci Marksizm

devam ediniz – Japon yurdunu Amerikalılara karşı, Amerikan yurdunu Japonlara karşı, Fransızlarını İngilizlere karşı vesaire! Beyler, İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonallerin silahşorları, pasifist küçük burjuvalar ve dünyanın tüm darkafalıları, emperyalist savaşılar karşı nasıl mücadele edileceği sorunundan yeni “Bazel Manifestoları” (1912 tarihli Bazel Manifestosu* örneğini izleyerek) yayınlıyarak “kaçınmaya” çalışmaya devam edin. *İlk Bolşevik devrimi*, dünyada bir *ilk yüz milyon insanı* emperyalist dünyanın ve emperyalist savaşın ellerinden çekip kurtardı. Sonraki devrimler de insanlığın geri kalanını böyle savaşlardan ve böyle bir dünyadan kurtaracaktır.

Sonuncu ancak en önemli, en zor ve üzerinde en az şey başardığımız görevimiz, ekonomik kalkınma; bu yıkılmış feodal yapı ve yarı yıkılmış kapitalist yapı üzerinde yeni sosyalist bir yapının ekonomik temellerinin atılmasıdır. Bu en önemli ve en zor görev alanında en fazla sayıda başarısızlık görülmüş, en fazla hata yapılmıştır. Dünya için bu kadar yeni bir göreve başarısızlıklar ve hatalar olmaksızın başlanabileceğini kim düşünebilir ki! Ancak biz bu göreve başladık. Ve bu görevi devam ettireceğiz. Şu anda Yeni Ekonomi Politikamız ile hatalarımızın çoğunu düzeltmekle uğraşyoruz. Bu türden hatalar yapmaksızın küçük köylülerden oluşan bir ülkede sosyalist yapıyı inşa etmeye nasıl devam edeceğimizi öğreniyoruz.

Zorluklar ölçülemeyecek büyüklükte. Ancak böyle zorluklarla boğuşmaya alıştık. Düşmanlarımız boş yere bizim için “kaya gibi sağlam” ve izlediğimiz politika için “sebatkâr” demiyorlar. Ancak, biz de, en azından biraz olsun, devrimde gerekli olan başka bir sanatı, yani esnekliği, nesnel koşulların gerektirmesi halinde hızlı ve ani taktik değişiklikler yapabilmeyi ve herhangi bir anda önceki yolun elverişsiz ve olanaksız hale gelmesiyle amacımızı gerçekleştirecek başka bir yol seçebilmeyi öğrendik.

Coşkunluk dalgasına kapılıp, halkın önce siyasi coşkusunu ardından da askeri coşkusunu uyandırarak, doğrudan bu coşkuya güvenip yerine getirdiğimiz siyasi ve askeri ödevler kadar büyük ekonomik ödevleri de başarabileceğimizi sandık. Bir küçük köylüler ülkesinde ürünlerin devlet eliyle üretimini ve dağıtımını komünist düşünce çizgisinde doğrudan proleter devlet emirleriyle düzenleyebileceğimizi sandık, ya daha doğru bir deyişle üzerinde peşin hüküm vererek böyle olacağını varsaydık. Deneyim hatamızı gösterdi. Komünizme geçişe *hazırlanmak*, yıllarca çaba sarf ederek hazırlanmak için, bir dizi geçiş aşamasının yani devlet kapitaliz-

* 24–25 Ekim 1912’de Bazel’de toplanan Sosyalist Enternasyonal Olağanüstü Kongresi emperyalist bir dünya savaşının yakın olduğuna dair halkları uyaran, söz konusu savaşın yağmacı amaçlarını gösteren ve tüm ülkelerin işçilerini barış için kararlı bir duruşa çağırarak bir manifesto kabul etti. Manifesto, bir emperyalist savaşın çıkması halinde sosyalistlerin bundan kaynaklanacak ekonomik ve siyasi krizi kapitalist sınıfın egemenliğinin düşüşünü hızlandırmak ve sosyalist bir devrim için çalışmak üzere kullanacaklarına dair Lenin’in 1907 Stuttgart Kongresi karar bildirgesine eklediği hususu içeriyordu. (Toplu Yapıtlar’ın İngilizce basımında yayıncının notu).

mi ve sosyalizmin gerekli olduğu görülüyor. Yalnızca coşkuya güvenerek değil, ancak büyük devrimin yarattığı coşkunun da desteğiyle ve bireysel çıkar, bireysel teşvik ve iş ilkeleriyle bu küçük-köylüler ülkesinde önce devlet kapitalizmi yoluyla sosyalizme giden sağlam geçitler inşa etmek üzere işe koyulmalıyız. Diğer türlü, komünizme asla erişemeyiz, milyonlarca insanı komünizme asla ulaştıramayız. İşte deneyimin, devrimin gelişiminin nesnel seyrinin bize öğrettiği budur.

Ve bu üç dört yıl içinde (ani cephe değişiklikleri gerektiğinde) ani cephe değişiklikleri yapmayı öğrenen bizler gayretle, dikkatle ve sabırla (her ne kadar yeterince gayretli, dikkatli ve sabırlı olmasak da) yeni bir cephe değişikliğini yani Yeni Ekonomik Politika'yı öğrenmeye başladık. Proleter devleti temkinli, çalışkan ve açık göz bir "işadamı", titiz bir *toptancı tüccar* olmayı öğrenmelidir, yoksa bu küçük köylüler ülkesinin ekonomik açıdan ayakları üzerinde durmasını asla başaramaz. Mevcut koşullarda, (şimdilik kapitalist olan) kapitalist Batı'yla yan yana yaşayan bizler için komünizme doğru ilerlemenin başka bir yolu yoktur. Toptancı tüccar komünizmden yıldızların dünyaya uzaklığı kadar uzak bir tip olarak görünüyor. Ancak bu, gerçek yaşamda, bizi bir küçük köylü ekonomisinden devlet kapitalizmi yoluyla sosyalizme götüren çelişkilerden biridir. Bireysel teşvikler üretimi artıracaktır; öncelikle ve en önemli olarak her ne pahasına olursa olsun üretimi artırmalıyız. Toptan ticaret ekonomik açıdan milyonlarca küçük köylüyü birleştirir: onlara bireysel teşvik sağlar, birbirine bağlar ve sonraki adıma yani üretim sürecinin kendisinde birleşme ve ittifakın farklı biçimlerine götürür. Ekonomi politikamızda gerekli değişiklikleri başlatmış bulunuyoruz ve kendi hesabımıza şimdiden başarılar kazandık; doğru, küçük çaplı ve kısmi olmakla beraber her halükarda başarı olarak nitelendirilecek şeyler bunlar. Bu yeni öğrenme alanında hazırlık sınıfımızı artık geçiyoruz. Sebatla, usanmadan çalışarak; attığımız her adımımızı pratik deneyimimizle sınavarak; başladığımız işte tekrar tekrar düzeltmeler yapmaktan korkmayarak; hatalarımızı düzelterek ve bunların anlamını büyük bir dikkatle inceleyerek daha üst sınıflara da geçeceğiz. Her ne kadar dünya ekonomisi ve dünya siyasetinin mevcut durumu bu yolu istediğimizden daha uzun ve zor kılmış olsa da, bu yolda ilerleyeceğiz. Ne pahasına olursa olsun, geçiş dönemi zorlukları ne kadar ağır olsa da (afete, açlığa ve yıkıma rağmen) cesaretimiz kırılmayacak; davamızı muzaffer bir biçimde hedefine ulaştıracağız.

14 Ekim 1921